

DE IMPACT VAN COVID-19 OP LGBTI-PERSONEN

Een oproep aan beleidsmakers

çavaria vzw

Kammerstraat 22

9000 Gent

info@cavaria.be

Tel: 09 223 69 29

Rek. nr. BE84 0682 1326 7459

Ond. nr. BE 0415.652.423

RPR, afdeling Gent

Contactpersoon: Lozano Lafertin

lozano.lafertin@cavaria.be

Versie 1

27/05/2020

Redactie: Thomas Jans, Quentin Renaux,
Julie Bonnel, Eva Declerck

Eindredactie: Stijn Depoorter

Vormgeving: Marian Coppieters

Disclaimer

In dat rapport baseren we ons op nationale en internationale bronnen en signalen die wij ontvangen hebben uit onze eigen werking (in het bijzonder Lumi), uit verenigingen, uit bewegingen, uit partnerorganisaties (Sensoa, TIP, WJNH), uit media, uit persoonlijke verhalen etc. De maatregelen en de daarbij horende impact op individuen die hieronder beschreven wordt, is niet per se representatief voor alle LGBTI-personen. Çavaria verzamelt verder input om dit beeld zo volledig mogelijk te maken. Aangezien de maatregelen op bepaalde momenten versoepeld worden, kan bepaalde informatie verwijzen naar verschillende momenten tijdens de pandemie.

Inleiding

In alle tijden en op alle plaatsen wordt de weerbaarheid van LGBTI-personen¹ op de proef gesteld. Vaak leiden maatschappelijke normen over gender en seksualiteit tot discriminatie, tot het niet accepteren van iemands identiteit en soms zelfs tot vervolging. **Crisismomenten** leggen een extra druk op deze **weerbaarheid** en daarenboven houdt men in de respons op een crisis vaak geen rekening met de noden van LGBTI-personen. De LGBTI-gemeenschap zet zich op zo'n momenten extra in om elkaar te steunen, en hoewel sommigen net sterker uit deze crisismomenten komen, zijn ze voor anderen een druppel te veel.

COVID-19 en de maatregelen die de overheid neemt om de pandemie in te dijken, hebben een grote **invloed op het dagelijkse leven van alle mensen en op hun grondrechten**. In eerste instantie is het goed dat de overheid drastische maatregelen neemt om onze gezondheid te beschermen. Toch zou er veel meer aandacht moeten zijn om de negatieve effecten van deze pandemie te vermijden, ook omdat deze crisis de reeds bestaande ongelijkheden en problemen vergroot.

In dit rapport schetsen we een beeld van wat de impact is op LGBTI-personen. We verwijzen ook naar de impact die er is op andere factoren die een rol spelen in het leven van LGBTI-personen, bv. wanneer ze ook een beperking hebben en/of in een asielprocedure zitten.

Çavaria wil hiermee opnieuw aandacht vragen voor haar eisenplatform. Deze crisis maakt meer dan ooit duidelijk dat beleidsmakers van het welzijn van LGBTI-personen en het aanpakken van ongelijkheid een prioriteit moeten maken. Nu, meer dan ooit, moet de overheid nauw samenwerken met organisaties die een zicht hebben op de impact van de maatregelen op het welzijn van hun doelgroep.

Dit moment biedt een uitstekende kans om onze maatschappij structureel inclusief te maken voor seksuele en genderdiversiteit, wanneer de creativiteit, solidariteit en grote inzet binnen de LGBTI-beweging gecombineerd wordt met een sterke inzet van partners en de overheid.

Impact op mensenrechten

In het algemeen heeft deze crisis een enorme impact op de mensenrechten van alle personen. In België hebben de genomen maatregelen een impact op allerlei rechten, zoals het recht op vrijheid, op vereniging, om je vrij te verplaatsen, op werk, op bescherming voor asielzoekers, op gezondheidszorg...

¹ LGBTI-personen = holebi, transgender en intersekse personen. Er bestaan veel verschillende termen om je seksuele en genderidentiteit een naam te geven. Sommige mensen kiezen bewust voor geen label. Anderen kiezen voor een heel specifiek label. Belangrijk is dat je hier zelf over kan beslissen. Meer uitleg over termen vind je op <https://www.cavaria.be/woordenlijst>. Çavaria gebruikt doorgaans LGBTI als afbakening binnen haar eigen werking als belangenvertegenwoordiger van holebi-, transgender- en intersekse-organisaties.

De **Vlaamse Ombudsdienst** schetst dit duidelijk in de corona-update van haar jaarverslag 2019 dat verscheen in april 2020.²

Breder is het ontegensprekelijk zo dat de mensenrechten door het coronavirus vandaag beknot en ernstig ingeperkt zijn... Maatregelen die noodzakelijk zijn mogen een inperking betekenen op grondrechten, maar ze mogen nooit verder inperken dan nodig. M.a.w., de coronamaatregelen moeten steeds doeltreffend en gepast zijn en moeten de proportionaliteitstoets doorstaan. Ze moeten ook in ieder geval van tijdelijke aard zijn en mogen niet langer duren dan de noodzaak. Daarenboven mogen ze niet discrimineren.

... Telkens opnieuw moet nadrukkelijk bekeken worden of de coronamaatregelen in overeenstemming zijn en blijven met de fundamentele rechten die de basis vormen van onze rechtsstaat. Naarmate de tijd vordert, wordt ook een overheid geacht te leren uit en over de dreiging. En zo is het in ieder geval duidelijk dat het ferme ingrijpen van vandaag, met de bijbehorende druk op de mensenrechten, in deze periode anders te benaderen is dan in periodes die volgen.

Ook de **UN Human Rights Commissioner** vraagt aandacht voor de **mensenrechten van LGBTI-personen** en benadrukt dat de groep extra kwetsbaar is door de COVID-19-pandemie, onder meer op het gebied van gezondheidszorg en geweld en wat betreft de socio-economische impact.³

2 Jaarverslag van de Vlaamse Ombudsdienst 2019. Corona-addendum.

3 Human Rights at the heart of response, topics in focus, COVID-19 and the human rights of LGBTI people: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/LGBT/LGBTIpeople.pdf>

1. Een impact op het mentale, fysieke en sociale welzijn

In het beleidsplan van çavaria, dat in 2021 van start gaat, is een van de grootste uitdagingen: het welzijn van LGBTI-personen verbeteren. Hoewel de rechten van heel wat LGBTI-personen sterk verbeterd zijn, blijven veel LGBTI-personen worstelen met suïcidedgedachten en ervaren ze vele drempels om voluit deel te kunnen uitmaken van de maatschappij. Onder andere via onze opvang- en infolijn Lumi en onze verenigingen blijven heel wat mensen op zoek naar steun, hulp en een luisterend oor.

Stijging oproepen Lumi tijdens COVID-19-pandemie

Stijging aantal gesprekken (chat, mail en telefoon) tussen 13/3/2019-11/05/2019 en 13/3/2020-11/05/2020 : 65%

Waar in 13/03-11/05/2019 6% van gesprekken nadrukkelijk ingingen op welzijnsaspecten zaken zoals angst, eenzaamheid, depressie, stress of burn-out was dat in deze periode in 2020 al 12%. Daarbovenop steeg het aandeel gesprekken over suïcide van 1,6% naar 5,7%.

Aantal chatgesprekken: 2,6 maal zoveel als in 2019.

Tijdens covid-pandemie ongeveer 1 op 2 gesprekken via chat.

Aantal e-mails: 1,8 maal zoveel als in 2019.

Tijdens covid-pandemie ongeveer 40% van gesprekken via e-mail.

De COVID-19-pandemie en de maatregelen die de overheid neemt, hebben als effect dat het mentale, fysieke en sociale welbevinden van LGBTI-personen verder onder druk komt te staan.⁴

LGBTI-personen hebben reeds een sterk **verhoogd risico op een lager mentaal welbevinden** dan de algemene bevolking. Dit wordt weerspiegeld in de suïcidecijfers en holebi's en transgender personen zijn daarom een specifieke **doelgroep in het**

4 Een Canadees onderzoek uit maart vergeleek de impact op de algemene populatie en de LGBTQI2S-personen en stelde vast dat de impact op de mentale gezondheid bij LGBTQI2S-personen veel groter is (42% tegenover 30% bij de algemene bevolking ervaart een grote impact van de crisis). Bron: Egale (2020). Impact of COVID-19 Canada's LGBTQI2S Community in Focus. <https://egale.ca/wp-content/uploads/2020/04/Impact-of-COVID-19-Canada%E2%80%99s-LGBTQI2S-Community-in-Focus-2020-04-06.pdf>

Vlaams Actieplan Suïcidepreventie:

- ▶ Holebi's zelfmoordpogingen: 17%-22%
- ▶ Holebi's zelfmoordgedachten: 33%-65%
- ▶ Transgender personen zelfmoordpogingen: 22%-38%
- ▶ Transgender personen zelfmoordgedachten: 62%-80%⁵

Sociale steun is een van de belangrijkste beschermende factoren en net deze ondersteunende netwerken kunnen door de maatregelen (deels) verdwijnen. Deze positieve connecties zijn voor LGBTI-persoon vaak moeilijker te vinden en wanneer ze die op school, op de werkvloer of bij vrienden vinden, dan vallen deze tijdens deze crisis vaak weg.⁶

Op veel manieren heeft deze crisis een impact op het mentale, sociale en fysieke welzijn:

In je kot blijven met je gedachten: Door de maatregelen om zoveel mogelijk thuis te blijven, kunnen LGBTI-persoon **meer piekeren of twijfelen**, zeker als ze al in de knoop zitten met bepaalde zaken (denk maar aan seksuele oriëntatie, genderidentiteit, coming-out en coming-in, studies, relaties, verliefdheid, daten/cruisen).

Eenzaamheid: LGBTI-persoon rapporteren vaak dat eenzaamheid een grote impact heeft op hun mentale welzijn.⁷ LGBTI-persoon zijn **vaker single, hebben vaker een niet-traditionele relatie** (bv. LAT-relatie, polyamoureuus) of hebben **minder vaak familie** om op terug te vallen. De coronamaatregelen vergroten dit gevoel van eenzaamheid. Ook al hebben ze een partner(s) of lief, dat betekent niet dat iedereen nog fysiek contact kan hebben met die persoon, bv. als ze niet samenwonen. Ook veel **oudere LGBTI-persoon** leven eenzaam en hebben vaak een kleiner sociaal netwerk.⁸ Inkomensverlies door (tijdelijke) werkloosheid raakt alleenstaanden

5 Seynaeve, H., Missiaen, J., Portzky, G., Dumon, E., Motmans, J. (2016). Onderzoek naar het psychisch welzijn van Vlaamse holebi's en/of transgenderpersonen. UGent.

6 In dit onderzoeksrapport beschrijft Trevor Project, een suïcidepreventiedienst voor LGBTQ-jongeren, de impact van het wegvallen van sociale steun door lockdown-maatregelen op Amerikaans LGBTQ-jongeren: <https://www.thetrevorproject.org/2020/04/03/implications-of-covid-19-for-lgbtq-youth-mental-health-and-suicide-prevention/>. Ook de Europese koepel ILGA-Europe schetst de impact van sociale afstand voor LGBTI-persoon: https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/COVID19%20_Impact%20LGBTI%20people.pdf

7 Zie o.a. Movisie (2015). Handreiking LHBT-emancipatie: Eenzaamheid onder LHBT's: Feiten, cijfers en aanpak: https://gemeenten.movisie.nl/sites/default/files/editor_uploads/Producten-raadplegen/Publicaties/Inclusie/Handreiking-LHBT-eezaamheid.pdf Ook heel wat gesprekken bij Lumi gaan over eenzaamheid.

8 Zie Agentschap Zorg en Gezondheid: Tachtig tinten, het magazine over holebi en transgender

bovendien vaak harder dan samenwonenden.

Minder vertrouwenspersonen: Holebi's blijken vaker geen vertrouwenspersonen te hebben in vergelijking met hetero's: bij mannen 7% in vergelijking met hetero mannen 2%, bij vrouwen 4% t.o.v. hetero vrouwen 2%. Het niet hebben van vertrouwenspersonen is een indicatie dat men in tijden van problemen ernstig risico loopt om met die problemen slecht of niet te kunnen omgaan.⁹

Een kleiner sociaal netwerk: Ontmoeting met anderen is in deze tijden geen evidentie. Het spreekt voor zich dat **veel ontmoetingsmomenten momenteel niet doorgaan (toch niet fysiek)**. Dit kan natuurlijk een **domper** zijn als je hiernaar uitkijkt en deze momenten nodig hebt om de batterijen op te laden. Normaal gesproken zijn er veel activiteiten die uitgaan van lokale verenigingen om deelnemers te helpen en ondersteunen bij het opbouwen van een sociaal netwerk. Dergelijke initiatieven zorgen ervoor dat deelnemers een groter sociaal vangnet creëren voor zichzelf. Helaas zijn door de huidige maatregelen de meeste van deze initiatieven geschrapt. Gelukkig spelen vele verenigingen in op deze nood door in te zetten op digitale ontmoetingen.

Een digitale drempel: Wat opvalt is dat de **drempel tot deelname hoger ligt bij initiatieven die via een digitale weg verlopen** (voor sommigen is dit net een lagere drempel). Een persoonlijke en fysieke benadering motiveert sterker en stelt deelnemers meer gerust. Doordat dit nu wegvalt, zullen **velen minder snel de stap naar hulp of naar een vereniging zetten** en blijven ze langer zitten met hun problemen en/of vragen. Bovendien **beschikt niet iedereen (thuis) over een laptop, gsm of (snel) internet**. Zij die dit niet hebben, raken op die manier **verder geïsoleerd door de maatregelen**. Zij krijgen geen nieuwsbrieven, kunnen niet deelnemen aan online-meetings of -vergaderingen, raken niet aan de tips die talrijke organisaties verspreiden... Het maakt hen natuurlijk **kwetsbaarder** en kan hen ook het gevoel geven dat ze niets meer kunnen betekenen voor anderen. Ook privacy kan een rol spelen. Niet iedereen heeft momenteel de privacy om zonder het medeweten van hun huisgenoten deel te nemen aan een digitale samenkomst of een gesprek met Lumi te voeren. Daarnaast kan er ook een **generatiekloof ontstaan**, want de oudere generatie is soms minder vertrouwd met alle beschikbare digitale tools. Jongeren springen al sneller op de digitale trein.

Minder ontspanningsmogelijkheden: doordat er minder mogelijkheden zijn om te ontspannen, zijn er minder **mogelijkheden om met stress te kunnen omgaan**. Voor sommigen vallen uitgaansavonden weg op café of in een club, anderen missen het samen sporten in een vereniging... Mogelijk zullen veel **LGBTI-gerichte horeca** de coronasluitingen niet overleven en de deuren moeten sluiten. Veel van deze bedrijven waren al noodlijdend voor corona, voor hen is dit de

ouderen. <https://www.zorg-en-gezondheid.be/sites/default/files/atoms/files/80%20Tinten%202018%20-%20Tachtig%20tinten.%20Het%20magazine%20over%20holebi%20en%20transgender%20ouderen..pdf>

9 Dewaele, A. (2006). Sociologische cijfers en situatie van holebi's in onze samenleving. https://www.kuleuven.be/thomas/cms2/uploads/idgp/file/prvftp/804-Forum258-sociologische_cijfers_Dewaele.pdf

genadeslag. Met name sauna's voor mannen die (ook) seks hebben met mannen (MSM) zullen het moeilijk hebben om te overleven. Er zullen minder fysieke locaties voor contact en seks overblijven, die contacten zullen nog vaker online gelegd worden. En dus moeilijker bereikbaar voor outreachende initiatieven, bv. over PrEP-gebruik.

Personen waarvan de seksuele of genderidentiteit in hun thuisomgeving niet gekend is: zij hebben te maken met nog meer isolatie (zowel thuis bij hun gezin als in hun 'eigen kot'). Ze voelen zich eenzaam en kampen met identiteitsproblemen en/of existentiële vragen waar ze geen antwoord op vinden. Ze kunnen geen (fysiek) contact hebben met peers; hun ondersteunend netwerk (afhankelijk van hun situatie) valt weg. Een coming-out wordt vermeden en er is voorlopig weinig steun voor diegenen die het willen doen. Anderen zijn bang dat hun seksuele geaardheid wordt ontdekt.

Je plant een coming-out: Waar het voor de ene makkelijker zal zijn om uit de kast te komen, zal het voor de andere net moeilijker zijn om zich te outen bij de familie waar ze nu dag en nacht mee samenwonen. Stel dat de coming-out niet in goede aarde valt, kunnen ze niet zomaar ergens anders terecht en dat geeft reden tot stress. Sommigen kiezen er in deze lockdown voor om nog wat langer te wachten om vrienden of familie in te lichten. Net op die momenten is contact met peers/anderen in gelijkaardige situaties zeer waardevol.

Seksueel welzijn:¹⁰ Seks kan ook in deze tijden belangrijk zijn, al is het maar als **ontspanning of ontlading**. Het kan ook zwaar zijn als je niet samenwoont met je partner of lief of geen vaste partner hebt, want in tijden van stress heb je **net meer nood aan intimiteit en affectie en dit valt nu wat weg door de maatregelen** (want je mag enkel nog seksueel contact hebben met de personen waarmee je effectief samenwoont). Personen zijn dus **meer op zichzelf aangewezen om intimiteit te beleven**, maar een extra moeilijkheid hierbij kan zijn dat je nu thuis minder privacy hebt (aangezien iedereen nu thuis moet zijn), wat het dus opnieuw niet evident maakt. Personen die seks hebben buiten hun relatie (bv. in open relaties) zien hun relatiemodel onder druk staan. MSM ervaren in hun seksualiteit vaak schaamte en stigma. Het niet kunnen/willen volhouden van de lockdown kan dit versterken. Mannen die toch daten, durven dit vaak niet toegeven aan een hulpverlener, uit vrees voor veroordeling. MSM met een problematisch middelengebruik en/of die seksverslaafd zijn, ervaren dit sterker.

Soa en hiv:¹¹ MSM die seksdates hebben of deelnemen aan seksfeestjes zijn minder geneigd om zich te laten testen op hiv en soa's, uit vrees voor veroordelende reacties. Het testcentrum 56 Dean Street (Londen) publiceerde cijfers van een sterke daling (80%) van diagnoses van gonorrhoe en van vragen om PrEP. Soortgelijke niet-gepubliceerde cijfers tonen eenzelfde trend in Zwitserse check-

10 Zie Sensoa: <https://www.allesoverseks.be/corona-en-seks>.

11 Om de verdere impact in kaart te brengen, organiseren Sensoa, de Universiteit Antwerpen, het Instituut voor Tropische Geneeskunde en çavaria een bevraging <https://cavaria.be/vragenlijst-lgbti-covid-19>. Dit onderzoek focust naast algemeen welzijn op de huidige zorg voor PrEP gebruikers en personen met HIV.

points. Is deze daling te wijten aan minder infecties door minder seks (lockdown), of omdat MSM geen gebruik maken van de testcentra? Hiv-referentiecentra hebben in de voorbije weken zich beperkt tot urgenties, wat betreft opvolging van hiv en soa's. Er valt te verwachten dat er bij een heropening een overbevraging zal zijn, door alle uitgestelde soa-testen.

De mogelijkheid om op te starten met PrEP, als nieuwe gebruiker, is niet mogelijk tijdens de lockdown. Het zal tijd vergen om die dienstverlening in de hiv-referentiecentra terug op te starten, mogelijk omdat ze gelijktijdig loopt met het inhalen van achterstand met de opvolgingstesten voor PrEP.

De bestaande hulpverlening schiet te kort

Al voor de COVID-19-pandemie uitbrak bleek al:¹²

- ▶ De bestaande algemene hulpverlening wordt vaak als **niet toegankelijk en niet inclusief** ervaren. Dit leidt ertoe dat er **geen hulp wordt gezocht** of niet de juiste ondersteuning wordt gegeven.
- ▶ Hulpverleners geven aan **niet de juiste kennis en expertise te bezitten** en handelingsverlegenheid te hebben en vragen hier ondersteuning voor.
- ▶ Er is een **beperkt aanbod aan doelgroepgerichte hulpverlening**. Bv. personen die transgender zijn of kinderen met gendervariante gevoelens moeten erg lang moeten wachten op een gesprek met gespecialiseerde diensten.

De wachtlijsten dreigen nog langer te worden: In de tijden voor COVID-19 waren de wachtlijsten al lang. Met de nieuwe crisis wordt de nood aan hulp alleen maar zichtbaarder. Veel van de geplande hulp dwordt naar later verschoven. Dit **verhoogt de druk bij teams omdat ze in de toekomst te maken zullen krijgen met de patiënten die nu geen hulp kunnen krijgen, in combinatie met de patiënten die normaal in die periode zouden opstarten/begeleid worden.**

Hulpverlening is onzeker:¹³ Bij sessies met een psycholoog of sociaal werker van het Centrum voor Seksuologie en Gender kan het dat voorafgaand aan het geplande gesprek gekeken wordt op welke manier de sessie alsnog kan plaatsvinden (via digitale kanalen) of moet worden uitgesteld. Dit laat de patiënten in het onzekere want op die manier weten ze vaak niet wanneer hun begeleiding verder opgenomen kan worden.

12 Health4LGBTI (2017). State-of-the-Art Synthesis Report.

https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/social_determinants/docs/stateofart_report_en.pdf.

Zie ook: <https://cancer-network.org/coronavirus-2019-lgbtq-info/>

13 Het gespecialiseerde Centrum voor Seksuologie en Gender - UZ Gent. Het Centrum publiceerde een lijst met veelgestelde vragen naar aanleiding van de COVID-19-epidemie:

https://www.uzgent.be/nl/home/Lists/PDFs%20zorgaanbod/censtrumseksuologie_veelgestelde%20vragen.pdf

Hulpverlening wordt onderbroken: Niet alle hulpverlening kan digitaal blijven doorlopen. Zo schorten sommige privépsychologen lopende trajecten op en komen er geen digitale alternatieven. Sommige cliënten zeggen zelf bewust afspraken af - dit kan uit schrik zijn voor besmetting omdat de gewenste afstand niet gegarandeerd kan worden - en verkiezen voorlopig andere alternatieven (waaronder Lumi).

Ook in het corona-addendum van de Vlaamse Ombudsdienst blijkt dat er nu al signalen zijn dat de hulpverlening tekortschiet.¹⁴

De ombudspersonen in de geestelijke gezondheid zien heel wat patiënten die de zin van de maatregelen niet kunnen vatten maar wel ten volle alle nadelen ondervinden, waaronder geen bezoek, geen uitgang, veel minder therapie. Er rijzen ook vragen naar het verplicht testen en de patiëntenrechten. Eenvoudige vragen slepen momenteel lang aan of worden niet gehoord. Algemeener verwacht men een verhoogd aantal aanmeldingen door een groter suïciderisico de komende tijd, bijvoorbeeld als gevolg van een faillissement, financiële problemen, eenzaamheid, ... en langere wachtlijsten omdat patiënten nu hun behandeling uitstellen.

Medische ingrepen en behandelingen: Met de huidige crisis wordt er **voorrang gegeven aan patiënten met COVID-19**. Alle andere **niet-dringende consultaties, behandelingen of operaties van transgender personen werden uitgesteld**. Veel zorg wordt dus uitgesteld, en wie aan een zorgtraject zou beginnen, moet nu langer wachten. Van zodra dat mogelijk is, zal er een **inhaalbeweging gemaakt** worden. **Opvolging wordt wel verzekerd (bv. telefonisch)**. Ook de eerste afspraken met een endocrinoloog zullen zoveel mogelijk doorgaan. Voorschriften worden digitaal of per post opgestuurd en apothekers blijven open.¹⁵

14 Jaarverslag van de Vlaamse Ombudsdienst 2019. Corona-addendum.

15 Zie de eerder vermelde lijst van het Centrum voor Seksuologie en Gender. Het Transgender Infopunt geeft tips aan transgender personen op <https://transgenderinfo.be/transgender-in-tijden-van-corona/> en werkt mee aan een internationaal onderzoek: Measuring the impact of the COVID-19 pandemic on trans health & trans health care <https://transcarecovid-19.com>. Zie ook: <https://tgeu.org/covid-19/trans-people/>.

2. Geweld en discriminatie

Veel LGBTI-personen zijn ooit slachtoffer van (verschillende vormen van) geweld:¹⁶

Maakte ooit geweld mee omwille van seksuele voorkeur:

- ▶ 89% verbaal/psychisch, 31% fysiek, 22% materieel, 41% seksueel

Maakte ooit geweld mee omwille van transgender identiteit of status:

- ▶ 80% verbaal/psychisch, 27% fysiek, 18% materieel, 32% seksueel

Een veilige thuisomgeving: Sommige LGBTI-personen zeggen dat ze de lockdown als heel veilig ervaren.¹⁷ Doordat iedereen zoveel mogelijk binnen moet blijven omdat enkel essentiële verplaatsingen zijn toegelaten, worden ze minder geconfronteerd met afwijzende blikken of negatieve opmerkingen. Dat geeft een onderliggende problematiek weer, namelijk dat het leven van LGBTI-personen in 'normale' omstandigheden nog steeds zwaar is. Bovendien is het de vraag hoe deze personen zich zullen voelen eens dat de maatregelen versoepeld worden.

Een onveilige thuisomgeving: Doordat velen nu vastzitten in de thuisomgeving wordt het al snel duidelijk dat dit voor sommigen een **crisissituatie** in de hand werkt. Personen die **leven in een onveilige of moeilijke thuisomgeving, kunnen nu niet meer weg**. Als we daarbij denken aan **intrafamiliaal geweld** (waar de **LGBTI-gemeenschap minstens even kwetsbaar** voor is)¹⁸, is dit dus geen ideale situatie.

16 D'Haese, L., Dewaele, A., & Van Houtte, M. (2014). Geweld tegenover holebi's - II. Een online survey over ervaringen met holebigeweld in Vlaanderen en de nasleep ervan. Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid. en Motmans, J., T'Sjoen, G., & Meier, P. (2015). Geweldervaringen van transgender personen in België. Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.

17 Holebi's en transgenders in Limburg: "Door lockdown worden we minder geconfronteerd met pesterijen" <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/04/23/holebi-s-in-limburg-door-lockdown-woorden-we-minder-geconfronte/?fbclid=IwAR37vLJH464HvQKCo-5lpJczryO-RJpq4vs2WTyM7KAmXEEcOwHHOq2DEBQ>

18 Zeer recent nog, in april 2020, verscheen een Franse studie die stelt dat jonge meisjes en LGB-personen zeer kwetsbaar zijn voor intrafamiliaal geweld. Zie ook het onderzoek waar çavaria bij betrokken was: Bleeding Love: Sensibilisering over huiselijk- en datinggeweld tegen lesbische- en transvrouwen in de Europese Unie (2013) en Hellemans, S., Dewaele, A., Van Houtte, M. & Buysse, A. (2012). Onderzoek naar partnergeweld bij holebi's.

Drempel om een aangifte te doen van geweld: LGBTI-personen zijn vaak niet bereid om een aangifte te doen van geweld.¹ Door corona zijn LGBTI-personen nog minder snel geneigd om naar de politie te stappen omdat ze aarzelen om de beperkte politiemiddelen te gebruiken in deze periode.²

1 Op <https://cavaria.be/aangiftebereidheid-van-slachtoffers-van-holebi-en-transfoob-geweld> vertelt çavaria hoe dit komt en wat diensten die werken met slachtoffers hier aan kunnen doen.

2 Galop (2020). Covid-19 and anti-LGBT+ hate crime.

3. Onderwijs

Uit de schoolklimaatenquête van çavaria¹⁹ bleek al dat een deel van de jongeren die LGBT+ zijn zich op school vaak niet veilig voelen en dat er nood is aan het creëren van een veiliger schoolklimaat. Ook in het onderzoek naar transgender adolescenten kwam naar voor dat het klimaat op school veel beter kan. Slechts 23.7% van de jongeren rapporteerden dat hun school een positieve LGBT-sfeer had en 53.8% was gesloten over hun transgender-zijn op hun secundaire school.²⁰ Tegelijkertijd kunnen scholen net een positieve en veilige omgeving zijn en heel wat scholen maken hier ook werk van. Door de COVID-19-pandemie kan deze veilige omgeving wegvallen.²¹

Wegvallen vertrouwde (en veilige) omgeving: We weten dat **LGBTI-jongeren veel steun kunnen halen uit een positief schoolklimaat**. Het zorgt ervoor dat ze eens kunnen **ontsnappen aan een moeilijke thuissituatie of steun vinden bij klasgenoten of leerkrachten**. De helft van hen geeft aan dat ze met een leerkracht (of CLB-medewerker) durven te praten over zaken waarmee ze worstelen (genderidentiteit, seksuele oriëntatie...). Ook hebben veel LGBT+-jongeren er contact met andere LGBT+-leerlingen. Nu de scholen gesloten zijn, **valt deze ondersteuning weg voor jongeren waardoor ze hun vertrouwde omgeving kwijt zijn**.

Wegvallen pedagogische ondersteuning: In deze tijden is er **geen pedagogische controle op wat jongeren doen**. In 'normale' omstandigheden is die er wel. Als jongeren op die momenten denken aan een coming-out, dan kunnen ze raad vragen aan vertrouwenspersonen. Eventueel ondersteunen die samen met de leerling het gesprek en kunnen ze de reacties vanuit de groep beter monitoren. Nu kan er geen gesprek plaatsvinden in een pedagogische context, waardoor **leerlingen alleen komen te staan** in de moeilijke tijden die gepaard gaan met een coming-out. Op die manier kunnen ze **sneller blootgesteld worden aan negatieve reacties** en kan het moeilijker zijn om deze te counteren.

19 Çavaria (2017). Vlaamse LGBT+ Schoolklimaat enquête '16 - '17: https://www.cavaria.be/sites/default/files/2019-04/scholierenenquete_2017_nl.pdf

20 Van Cauwenberg, G., Motmans, J. (2019). Synthesenota Transgender adolescenten en hun omgeving, Een onderzoek van het Transgender Infopunt in opdracht van het Team Gelijke Kansen, ABB, Vlaamse Overheid.

21 De Vlaamse Scholierenkoepel geeft ook aandachtspunten mee: <https://www.scholierenkoepel.be/artikels/onderwijs-coronatijden-scholieren-geven-aandachtspunten-voor-de-komende-weken>, onder meer om rekening te houden met alle leerlingen in de genomen maatregelen.

4. Werk en sociale zekerheid

Ook sociale verbondenheid in de werkomgeving is een belangrijke factor die het welzijn van LGBTI-personen bepaalt. Wanneer werkgevers inzetten op inclusie van LGBTI-personen, dan heeft dit een positief effect op de prestaties van economieën, bedrijven en individuele werknemers op allerlei indicatoren zoals (mentale) gezondheid, jobtevredenheid en een beter samenwerken binnen teams.²² Tegelijk zorgt het hebben van werk voor meer sociaal-economische zekerheid.

Wegvallen sociale steun: Door de coronamaatregelen vallen heel wat mensen in tijdelijke werkloosheid of thuiswerk. Hierdoor kan hun sociaal netwerk waar ze steun uithalen (tijdelijk) wegvallen.

Mensen die in sociale onzekerheid leven: Zij hebben te kampen met weinig of geen inkomen, achterstallige huur, geen geld om eten te kopen, geen geld om zich te verplaatsen met het openbaar vervoer, sommigen leven met meerderen onder één dak in deze situatie. Sommige mensen vallen door hun statuut uit de boot voor sociale hulp.

Kwetsbare tewerkstelling: Sommige **kwetsbare groepen worden zwaarder getroffen** omdat zij werkzaam zijn in informele en risicovolle werkpraktijken. **Sekswerkers**, waaronder een groot deel transgender en MSM-sekswerkers, worden zwaar getroffen door de maatregelen, bv. door het ontbreken van **een financieel opvangnet**. Velen onder hen kunnen **niet rekenen op systemen als tijdelijke werkloosheid**, omdat hun statuten dit vaak niet toelaten. Sommigen hebben dan ook **geen andere keuze dan toch aan de slag te blijven**, waardoor ze de eigen veiligheid en die van anderen in gevaar brengen.²³

22 The Business Impact of LGBT-Supportive Workplace Policies, Badgett L, Durso LE, Kastanis A, Mallory C., 2013 en Open for business. Strengthening the economic case, Miller J, Parker L, 2018

23 Het collectief van sekswerkers Utsopi bracht een gids uit met tips: Coronacrisis: informatiegids voor sekswerkers: <https://utsopi.be/wp-content/uploads/GIDS-NL.pdf>.

Zie ook: International Committee on the Rights of Sex Workers in Europe (ICRSE): The impact of COVID-19 on sex workers in Europe and Central Asia and recommendations for policy makers https://www.sexworkeurope.org/sites/default/files/userfiles/files/Policy_brief_ICRSE_COVID19.pdf en <https://www.violett.be/nl/sekswerkers/soa/corona-en-sekswerk>. De Standaard (2020). Water staat sekswerkers aan de lippen: https://www.standaard.be/cnt/dmf20200324_04901055.

5. Wonen

Uithuiszetting: Het kan gebeuren dat wanneer het niet goed loopt tussen LGBTI-jongeren en hun ouders, **zij omwille van hun seksuele of genderidentiteit het huis uitgezet worden en op straat belanden**. Al vrij snel komen dergelijke jongeren **in precaire economische situaties terecht**. De enige mogelijkheid om dan nog financieel te kunnen overleven, schuilt in de **informele economie**, zoals hierboven geschetst is die nog kwetsbaarder in coronatijden. Onder andere in Brussel is er een vluchthuis om hen tijdelijk onderdak te bieden, maar hun capaciteit is beperkt.²⁴

Woonsituatie: Individuen die omwille van hun identiteit het contact hebben moeten verbreken met familieleden en/of vrienden, staan er vaker alleen voor. In coronatijden kan dit een extra risico inhouden, namelijk **niemand die kan instaan voor de verzorging in geval van ziekte**. Zeker indien personen op straat belanden, hebben ze minder toegang tot middelen om zich tegen COVID-19 te beschermen. De omgekeerde redenering kan ook gemaakt worden, want LGBTI-personen **kunnen ervoor kiezen samen te wonen met vele kennissen of vrienden (om de kosten te drukken)** en het in contact komen met veel personen tegelijk verhoogt het risico op besmetting.

24 Zizo (2020). Brussels LGBT+-opvanghuis helpt jongeren hun zelfvertrouwen terug te vinden: <https://zizomag.be/longreads/brussels-lgbt-opvanghuis-helpt-jongeren-hun-zelfvertrouwen-terug-te-vinden>.

6. Asiel en migratie

Sluiting landsgrenzen: Wanneer **vele landsgrenzen gesloten** zijn, waaronder ook die van België, voor niet-essentiële verplaatsingen, dan zorgt dit ervoor dat vluchtelingen **vast komen te zitten in precare situaties**. Ze kunnen niet meer verder en mogelijk vastzitten in **omstandigheden** in sommige landen die **erbarmelijk en zelfs onveilig zijn**. Voor LGBTI-personen is er dan geen mogelijkheid om te vluchten voor onveilige situaties. Zo kunnen ze het slachtoffer blijven van geweld en grensoverschrijdend gedrag.

Een moeilijke aanmeldprocedure: Midden maart stopte Dienst Vreemdelingen-zaken plots met de registratie van asielzoekers. De kantoren werden gesloten. Enkele weken later werd er een online systeem van registratie opgezet. Naast een grote onduidelijkheid voor de asielzoekers over hoe ze zich kunnen registreren, worden ook maar met mondjesmaat mensen uitgenodigd en pas dan krijgen ze opvang.²⁵

Opvangcentra: In Belgische opvangcentra (Rode-Kruis, Fedasil) zijn er veel verhalen van **bedreigingen, negatieve opmerkingen en zelfs geweld tegen LGBTI-personen**.²⁶ Hierdoor komen ze vanuit de situatie die ze ontvlucht zijn opnieuw terecht in een gevaarlijke situatie. De situatie kan zelfs verslechterd zijn ten opzichte van het herkomstland, omdat ze hier letterlijk opgesloten zitten binnen de onveilige omgeving. Dit brengt spanning, angst en depressie met zich mee, bovenop de stress die al gepaard gaat met het opstarten van een asielprocedure. Door de genomen COVID-19-maatregelen kampen ze in de opvangcentra met spanningen, angst, depressie en zich nog minder veilig voelen omdat ze het opvangcentrum moeilijk kunnen verlaten, ze geen contacten kunnen hebben met peers en in nog meer angst leven over de duur van hun asielprocedure.

Vluchthuizen: Het LGBT+-vluchthuis dat hierboven besproken wordt ziet dat het **aantal asielzoekers dat er terechtkomt opmerkelijk is toegenomen**. Dit komt onder meer om de onveilige situatie in de opvangcentra te vermijden.

25 Zie <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/05/08/asielzoekers-wachten-wekenlang-op-straat-tot-ze-zich-kunnen-regi/>

26 Zie bv. Zizo (2018). Lesbisch koppel slachtoffer van holebifoot geweld in asielcentrum: <https://zizomag.be/getuigenissen/lesbisch-koppel-slachtoffer-van-holebifoot-geweld-asielcentrum>. Çavaria werkte in het verleden samen met de overheid om de opvangcondities te verbeteren en een meer inclusieve werking te verzekeren.

7. Internationaal

Ook internationaal zien we dat COVID-19 LGBTI+-personen²⁷ zwaar treft. Hoewel we gelijkaardige signalen opvangen als deze in Vlaanderen en België, varieert de manier waarop en de mate waarin de gemeenschap geraakt wordt van land tot land. Cavaría's partnerorganisaties in Centraal-Afrika en internationaal onderzoek wijzen o.a. op de volgende uitdagingen.

Armoede:

- ▶ Wereldwijd ondervinden LGBTI+-personen **discriminatie op de arbeidsmarkt**. Als resultaat leven veel LGBTI+-personen in armoede. Velen zijn tewerkgesteld in de informele economie en worden betaald op dagelijkse basis (zoals sekswerkers, freelancers en zelfstandigen). In landen waar de overheid beperkingen heeft opgelegd op het gebied van vrij verkeer, gaat het inkomen van de meeste LGBTI+-personen volledig verloren. Er is geen steun of werkloosheidsuitkering van de overheid. LGBTI+-personen die al in armoede leven, worden extra hard getroffen. Ze hebben niet de middelen om de meest essentiële dingen te kopen zoals voedsel, zeep en medicijnen. Het armoedecijfer binnen deze groep wordt verder verhoogd door het virus.
- ▶ Een hoog percentage van LGBTI+-personen werd en wordt nog steeds gediscrimineerd door hun familie en burens vanwege hun seksuele geaardheid en genderidentiteit. Dit betekent dat ze niet altijd op familie of burens kunnen terugvallen voor ondersteuning in basisbehoeften. Het **ontbreken van een sociaal vangnet** maakt LGBTI+-personen extra kwetsbaar voor de gevolgen van de COVID-19-crisis.

Veiligheid:

- ▶ LGBTI+-personen lopen een bijzonder risico tijdens deze crisis. Dit houdt sterk verband met het **gebrek aan bescherming door de overheid en de criminalisering van LGBTI+-personen**. De huidige pandemie versterkt bestaande ongelijkheden en heeft een onevenredig grote impact op gemarginaliseerde gemeenschappen zoals de LGBTI+-gemeenschap.
- ▶ Veel LGBTI+-personen hebben een **problematische thuishituatie**; ze worden niet geaccepteerd door hun familie of burens. Door de maatregelen en het

²⁷ In internationale context spreken we vaak van LGBTI+-personen om te wijzen op terminologie die erg kan variëren. Zie ook: <https://cavaria.be/woordenlijst>.

feit dat mensen gedwongen worden thuis te blijven, kunnen de spanningen hoog oplopen. Dit verhoogt het risico op gevaarlijke of mogelijk gewelddadige situaties voor LGBTI+-personen.

- ▶ In sommige landen, zoals Ghana²⁸ en Zuid-Korea,²⁹ worden LGBTI+-personen verantwoordelijk geacht voor de COVID-19-crisis of ziet men de uitbraak ervan als een straf voor de groeiende acceptatie van seksuele en genderdiversiteit. Zo'n retoriek verhoogt de kans op discriminatie en geweld.
- ▶ Sommige machthebbers, bv. in Polen en Hongarije,³⁰ grijpen deze crisis aan om hun macht te vergroten, al dan niet door de noodsituatie uit te roepen, en wetten uit te vaardigen die de rechten van LGBTI+-personen terugschroeven of een uitbreiding ervan in de toekomst uitsluiten.

Gezondheid:

- ▶ In veel landen worden LGBTI+-personen geconfronteerd met **discriminatie en stigmatisering bij de toegang tot de gezondheidszorg**. Door deze ervaringen stellen ze vaak een medisch bezoek uit of gaan ze pas als het te laat is. Dit is een van de redenen waarom LGBTI+-personen over het algemeen in slechte gezondheid leven. Dat maakt hen bijzonder kwetsbaar voor pandemieën en gezondheids crisissen zoals de uitbraak van COVID-19.
- ▶ **Leven in armoede** is een andere factor die bijdraagt aan een slechte gezondheid en die voorkomt dat LGBTI+-personen medische zorg zoeken. Dit heeft vaak te maken met beperkte toegang tot onderwijs, afwezigheid van een sociaal vangnet (familie, burens) en beperkte toegang tot diensten tijdens de pandemie. Analfabetisme en beperkte opleidingsgraad zorgen ervoor dat LGBTI+-personen een beperkte toegang hebben tot communicatie over de situatie en informatie over het virus en tot preventiemaatregelen om zichzelf correct te beschermen.
- ▶ LGBTI+-personen lopen over het algemeen meer risico op **auto-immuun-gerelateerde ziekten**, zoals hiv, waardoor ze (bij gebrek of onderbreking van behandeling) kwetsbaarder kunnen zijn voor het COVID-19-virus.
- ▶ De COVID-19-crisis en de overheidsmaatregelen om de verspreiding van het virus te voorkomen heeft ook een grote **invloed op de mentale gezondheid van LGBTI+-personen**. Door de frequente confrontatie met geweld en

28 Zie Outright International https://outrightinternational.org/sites/default/files/COVIDsReportDesign_FINAL_LR_0.pdf

29 Zie Human Rights Watch <https://www.hrw.org/news/2020/05/13/covid-19-backlash-targets-lgbt-people-south-korea>

30 Zie onder meer de oproep van het Europees Parlement <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/eu-affairs/20200423STO77706/covid-19-fundamental-rights-must-be-upheld-warn-meps> en Ilga-Europe en TGEU (Transgender Europe) <https://tgeu.org/joint-call-on-hungarian-parliament-regarding-lgr/>

vooroordelen, staat de eigenwaarde van LGBTI+-personen onder druk en leiden velen aan minderheidsstress. Daarom hebben veel LGBTI+-personen te maken met mentale gezondheidsproblemen. Het gebrek aan inkomen, het zich niet kunnen veroorloven van basisbehoeften en de mogelijke vijandige en gevaarlijke situatie waarin mensen zich bevinden als gevolg van de COVID-19-crisis, veroorzaken veel stress, met een toename van geestelijke gezondheidsproblemen onder LGBTI+-personen als gevolg.

Beweging:

- ▶ In heel wat landen krijgen LGBTI+-verenigingen minder of geen financiële en andere steun van lokale overheden, bedrijven en burgers. Ze moeten daarvoor vaak een beroep doen op buitenlandse donoren en actoren. Maar ook die verleggen (noodgedwongen) hun prioriteiten. Hierdoor komt het voortbestaan van veel LGBTI+-verenigingen in het gedrang en worden belangrijke acties, zoals strategische rechtsvoering, uitgesteld of afgelast.

8. Impact op de LGBTI-beweging

De COVID-19-pandemie en de genomen maatregelen hebben ook een grote impact op de LGBTI-beweging en de vele verenigingen en initiatieven van LGBTI-personen.

Het aanbod in de beweging: In de verenigingen en het aanbod van çavaria vallen op dit moment heel wat activiteiten weg. Van de algemene vergadering en inspiratiedag tot de pride parade. Er zijn vele momenten van verbinding, waar mensen erg naar uitkijken, die door corona wegvallen. Verder zal de **voorbereiding naar toekomstige evenementen ook vertragen**, juist door de onzekere situatie. Er wordt nu zoveel mogelijk **ingezet op digitale alternatieven om het isolement toch zoveel mogelijk in te perken** (zoals online fora, Facebookgroepen...) en op deze wijze **ontmoeting te laten doorgaan**. Zoals eerder aangegeven, kan dit wel drempels creëren.

Minder opvang en onthaal: Door de coronamaatregelen zijn er minder mogelijkheden om opvang en onthaal te organiseren binnen verenigingen, net op een moment dat de noden hoger zijn. De **vrijwilligers die nog steeds actief zijn, voelen de druk om op al die moeilijkheden een antwoord te kunnen bieden**.

Toekomstbeeld: Volgend werkjaar komt mogelijk in de problemen als organisaties er niet in slagen in te spelen op de digitale noden. **Werkingen moeten momenteel herdacht worden binnen de nieuwe digitale realiteit** zodat ze beter voorbereid zijn op nieuwe en komende golven van maatregelen. Sommige verenigingen starten **online initiatieven** op die goed werken, maar er zijn ook **verenigingen die dat niet (kunnen) doen**.

Bedreigde toekomst: Organisaties, bewegingen, vzw's... die **voor de crisis in (financiële) moeilijkheden** kenden, zijn extra vatbaar voor een **negatieve impact van de maatregelen**. Het kan de **laatste tik** zijn die ervoor zorgt dat de **motivatie verdwijnt** en ervoor gekozen wordt om **de werking te stoppen**. Op dit moment worden soms prioriteiten verlegd, waardoor verenigingen die nog niet in de problemen zaten, nu middelen kunnen zien verdwijnen omdat die toebedeeld worden aan andere instanties die rond COVID-19 werken.

Impact op het personeel: Voor het personeel van çavaria, KLIQ, Lumi en de regenbooghuizen kan deze crisis extra moeilijkheden meebrengen. Naast de onzekerheid van de crisis, moet er ingespeeld worden op een aantal noden die door de crisis zijn ontstaan of versterkt. Tegelijkertijd blijft ook het gewone werk doorlopen. Dit creëert extra werk en stress. Bij Lumi ontstond door de coronacrisis een nieuw knelpunt op vlak van vrijwilligerswerving en -opleiding. De betrokkenheid van de doelgroep leidt tot een toename aan nieuwe kandidaat-vrijwilligers, maar op dit aanbod kan niet onmiddellijk worden ingespeeld. Om de kwaliteit van de werking te garanderen moeten vrijwilligers steeds een verplichte groepsopleiding doorlopen om zich de nodige gesprekstechnieken en LGBTI+-informatie eigen te maken. De chat- en telefonieopleiding zoals die bestond (op locatie, in groepsverband)

is niet aangepast aan de nieuwe realiteit van *social distancing* en veilig digitaal contact. De omschakeling naar een opleidingstraject dat volledig digitaal en op afstand kan doorlopen worden, is zeer tijds- en energie-intensief. Ondanks de al hogere werkdruk, dringt deze omschakeling zich wel op. Ook als de maatregelen verder versoepelen, is er geen garantie dat fysieke samenkomsten voor een opleiding succesvol zullen kunnen worden gerealiseerd (bv. uit voorzorg voor ieders gezondheid, vanwege aarzeling van kandidaten om er op locatie aan deel te nemen...).

Impact op vrijwilligerswerving: Verenigingen hebben weinig alternatieven dan **in te zetten op het leggen van online verbindingen, ook wat betreft het verwerven van vrijwilligers.** Zij die dit niet doen, zullen minder contact houden met potentiële vrijwilligers. De kans wordt dan groot dat de toekomstige werking moeilijker te organiseren zal zijn. We merken dat bv. **jongerenverenigingen in de problemen** komen omdat veel vrijwilligers momenteel student zijn en dit academiejaar afstuderen. Voor volgend jaar worden bepaalde tekorten duidelijk in vrijwilligers- of animatieteams en het is **moeilijk om in deze tijden opvolgers te vinden en op te leiden.** Er dreigt door de maatregelen veel **ervaring en kennis verloren** te gaan en het is niet duidelijk in welke mate dit opgevangen kan worden. Bovendien is het moeilijk contact te leggen met potentiële vrijwilligers die niet digitaal actief zijn.

Druk op betrokkenheid: De LGBTI-community is gebouwd op **de schouders van vrijwilligers.** Zij willen zoveel mogelijk betrokken blijven, maar dat is in deze omstandigheden niet eenvoudig. **Als er een langere tijd geen activiteiten zijn, vermindert de betrokkenheid van vrijwilligers en kunnen zij minder doorgroeien.** Dit kan een nefaste invloed hebben op de gehele werking en op de onderlinge samenhang onder vrijwilligers en organisaties kunnen zo hun huidige vrijwilligers verliezen.

9. De impact op andere kenmerken van LGBTI-personen

Personen die holebi, transgender of intersekse zijn, kunnen ook op andere manieren een impact ondervinden van deze crisis, afhankelijk van andere factoren. Hieronder halen we een aantal voorbeelden aan van de impact en de aanbevelingen geschetst door andere middenveldorganisaties en geven aan waar je er meer info over vindt.

Impact op jongeren en kinderen:³¹

- ▶ De coronacrisis raakt jongeren die reeds in een hulpverleningstraject zitten ongezien hard. Kinderen en jongeren kunnen niet meer afwisselend in hun voorziening en thuis verblijven.
- ▶ Online hulpverleners melden dat de online hulplijnen de laatste week gloeiend rood staan en dat we stilaan kunnen spreken van een verdubbeling van het aantal oproepen en chatgesprekken.
- ▶ Sommige kinderen zaten al vóór de crisis in een moeilijke opvoedingssituatie en krijgen nu minder gemakkelijk toegang tot hulp. Er zijn ook kinderen van wie de ouders hulp nodig hebben.
- ▶ De coronamaatregelen laten zich voelen in de jeugdhulp, het jeugdwerk en het jeugdwelzijnswerk, de opvang en noodopvang voor gezinnen, kinderen en jongeren die dakloos zijn of in een precair statuut. De epidemie en het antwoord erop kan ook een groot effect hebben op de geestelijke gezondheidszorg van kinderen en jongeren.
- ▶ Het Kinderrechtenverdrag moet het leidend kader blijven:
 - ▶ Recht op gepaste huisvesting: creëer opvang voor kinderen, jongeren en gezinnen die dakloos zijn of een precair statuut hebben
 - ▶ Recht op spel en vrije tijd: zet in op sensibilisering en beperk boetes voor spelende kinderen en jongeren
 - ▶ Recht op onderwijs: blijf inzetten op gelijke onderwijskansen

³¹ Vlaamse Jeugdraad (2020). STANDPUNT Impact van corona op kinderen en jongeren: mentale en fysieke ruimte onder druk. https://vlaamsejeugdraad.be/sites/default/files/nieuws/standpunt_impact_corona_op_kinderen_en_jongeren.pdf. Kinderrechtencommissariaat: Coronacrisis: connectie houden met kinderen en jongeren in kwetsbare situaties en kinderrechten vrijwaren: <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/actueel/coronacrisis-connectie-houden-met-kinderen-en-jongeren-kwetsbare-situaties-en-kinderrechten>. Kinderrechtencoalitie: <https://www.kinderrechtencoalitie.be/opiniestuk-kinderrechtencoalitie-kinderrechten-in-corona-2-0/#kinderrechtenincorona>.

Impact op Roma en woonwagenbewoners:³²

- ▶ Heel wat ondersteuning, hulpverlening en bemiddeling die broodnodig is om te overleven valt deels weg omdat verschillende organisaties en hulpverleners zich tijdelijk hebben moeten terugtrekken. Door deze verminderde steun voelen velen zich des te meer aan hun lot overgelaten.
- ▶ Alle mensen moeten in een stabiele en veilige omgeving kunnen verblijven. De noodzakelijke sociale dienstverlening, gezondheidszorg en hulpverlening moet op het terrein voor alle Roma families en woonwagenbewoners opnieuw voluit gegarandeerd worden. Ook een veilige woonomgeving en standplaats voor rondtrekkenden hoort daarbij.

Impact op ouderen:³³

- ▶ Ouderen lopen het grootste risico op zware gezondheidsschade.
- ▶ Er is een groot risico op (verder) vereenzamen.
- ▶ Doordat zeker ouderen aangeraden wordt binnen te blijven, kunnen deze omstandigheden leiden tot toename van klachten met betrekking tot fysieke en psychische gezondheid.
- ▶ Niet alle ouderen zijn zo digitaal vaardig als ze graag zouden willen, terwijl kunnen videobellen en het online kunnen bestellen van de boodschappen juist in deze tijd handige vaardigheden voor hen kunnen zijn.

Impact op vrouwen:³⁴

- ▶ De economische autonomie en de sociale rechten van vrouwen waarborgen.
- ▶ Eénoudergezinnen zijn zeer kwetsbaar om in armoede te vallen. In 8 op de 10 gevallen gaat het om alleenstaande moeders met kinderen.
- ▶ Vrouwen zijn onevenredig hoog vertegenwoordigd in de werkloosheids-uitkeringen, ziekte-uitkeringen en leefloon. Ze zijn kwetsbaarder voor armoede omdat zij vaak de kindercare op zich nemen na echtscheiding en af te rekenen hebben met structurele drempels op de arbeidsmarkt (loonkloof, onderbetaalde zorgberoepen...).

32 Persbericht van het Belgisch REYN netwerk n.a.v. de Internationale dag van Roma 8 april 2020. <https://www.minderhedenforum.be/actua/detail/woonwagenbewoners-corona-crisis-steek>.

33 Zie <https://www.movisie.nl/artikel/aandacht-ouderen-tijden-corona>

34 Zie onder meer het samenvattend artikel dat de Vrouwenraad maakte van het OESO-artikel Women at the core of the fight against COVID-19 crisis, : <http://vrouwenraad.be/file?fle=60546&ssn=> en de brief aan premier Wilmès <http://www.vrouwenraad.be/page?ori=1&ssn=&lng=1&page=nieuws&nws=175> en de nota Eenoudergezinnen en coronacrisis.

- ▶ De veiligheid van vrouwelijke slachtoffers van partnergeweld garanderen
- ▶ Uit vorige crisissen en de eerste vaststellingen van de huidige crisis weten we dat lockdown-omstandigheden tot meer geweld, uitbuiting, misbruik en lastigvallen van vrouwen leiden.

Impact op personen met een handicap:³⁵

- ▶ Bij mensen die thuis wonen en ondersteuning nodig hebben valt ondersteuning en hulp (deels) weg, zeker toen er een tekort was aan beschermingsmateriaal.
- ▶ Er is een grotere impact op individuele vrijheid van mensen met een handicap.
- ▶ Er is nood aan een voortzetting van ondersteuning in het kader van inclusief onderwijs.
- ▶ Er is een impact op gelijke toegang tot medische zorg en levensreddende interventies.
- ▶ Er is aandacht nodig voor integrale toegankelijkheid van informatie en communicatie.

35 Zie Covid-beleid en GRIP <https://www.gripvzw.be/nl/artikel/393/covid-beleid-en-grip>.

10. Wat doet çavaria?

Naar aanleiding van de COVID-19-pandemie namen çavaria en haar partners een aantal initiatieven:³⁶

- ▶ Çavaria heeft de chat-capaciteit van info- en opvanglijn Lumi verdubbeld.
- ▶ Lumi creëerde een webpagina om LGBTI-personen en hun omgeving houvast te bieden:
<https://lumi.be/info/coronacrisis-tips-tricks>
- ▶ Om de verenigingen te ondersteunen in tijden van corona werden er tips verzameld: <https://www.cavaria.be/portaal/corona>
- ▶ Ook de initiatieven die verenigingen zelf nemen (best practices) krijgen hier een plaats.
- ▶ Çavaria bekijkt met partnerorganisaties en de overheid welke impact de crisis heeft op LGBTI-personen en welke noden aangepakt moeten worden.
- ▶ In Centraal-Afrika ondersteunt çavaria haar partners bij het formuleren van hun crisisrespons, het zoeken naar fondsen en aanschrijven van lokale ambassades.

Daarnaast is de reguliere werking van çavaria erop gericht om gelijke rechten zoveel mogelijk te waarborgen en het mentaal, fysiek en sociaal welzijn van LGBTI-personen te vergroten, in alle omstandigheden. Dit doen we door de dialoog aan te gaan met middenveldorganisaties, sectororganisaties en overheid. We streven steeds naar een inclusieve aanpak, met aandacht voor specifieke noden.

Çavaria zet zich in voor de rechten en het welzijn van LGBTI-personen zowel in Vlaanderen als daarbuiten. Daarvoor lobbyen we bij overheden, werken we projecten uit en ondersteunen we aangesloten verenigingen. We trainen toekomstige leerkrachten, ontwikkelen educatief materiaal voor kleuter-, lager en middelbaar onderwijs en geven brochures uit om mensen te informeren. Met KLIQ ontwikkelen we methodieken en geven we vorming en begeleiding aan verschillende sectoren zoals bedrijven, woonzorgcentra, lokale besturen of de asielsector zodat zij zelf aan de slag kunnen met onze thema's. Onze nieuwssite ZIZO brengt interessante verhalen en nieuws. We zijn een relevante stem in het publieke debat door campagnes, aanwezigheid op social media en in reguliere media. Lumi is een opvang- en infolijn voor iedereen met vragen over gender en seksuele voorkeur en vormt een meldpunt voor discriminatie.

³⁶ De Europese koepelorganisatie Ilga-Europe stelde een plan op *Protect, Adapt and Rally: The ILGA-Europe three-part plan to support the LGBTI movement through the Covid-19 crisis* <https://www.ilga-europe.org/covid19>. Dit plan moet de LGBTI-beweging versterken om deze crisis te doorstaan. Doorheen dit document vind je ook linken naar andere organisaties, zoals bv. het Transgender Infopunt, en de initiatieven die zij nemen.

11. Aanbevelingen aan beleids- makers

Naast een aantal zaken om op korte termijn de negatieve effecten aan te pakken van deze coronacrisis, kan enkel een structurele oplossing de situatie verbeteren op lange termijn:

1. Verzeker dat alle maatregelen die genomen worden om COVID-19 in te dijken en alle steunmaatregelen niemand achter laten en dus rekening houden met alle noden, inclusief die van LGBTI-personen.

- ▶ Spoor als minister of staatssecretaris bevoegd voor Gelijke Kansen je collega-regeringsleden aan om binnen elk beleidsdomein aandacht te hebben voor LGBTI-personen. Er moeten daarbij extra inspanningen worden geleverd ten aanzien van trans en intersekse personen zonder dat dit ten koste gaat van holebi's.
- ▶ Werk als stad, gemeente of provincie een LGBTI-gelijkekansenbeleid uit dat erop gericht is om discriminatie van LGBTI-personen door je inwoners en personeel te voorkomen, de zelforganisatie van LGBTI-personen te ondersteunen en hun zichtbaarheid en de vanzelfsprekendheid van seksuele en genderdiversiteit te vergroten.
- ▶ Zie er als ministers en staatssecretarissen voor Gelijke Kansen op toe dat er in verschillende domeinen (werk, sport, asiel, opvoedingsondersteuning, zorg, ordehandhaving...) sensibilisering en vorming gebeurt over LGBTI-thema's.

2. Voorzie voldoende onderbouwing via onderzoek.

- ▶ Voorzie structurele middelen voor gecoördineerd en beleidsgericht onderzoek naar LGBTI-personen, zowel via specifieke studies, als door mainstreaming in ander onderzoek. Zorg ervoor dat hierbij steeds aandacht gaat naar intersectionaliteit en dat het onderzoek regelmatig gebeurt om evoluties te kunnen opvolgen.
- ▶ Neem vragen over seksuele oriëntatie en genderidentiteit op in grotere bevolkingsonderzoeken zoals de algemene gezondheidsenquête.
- ▶ De onderzoeken die plaatsvinden over corona kunnen de impact weergeven die de crisis heeft op LGBTI-personen.

3. Ondersteun de LGBTI-beweging.

- ▶ Ondersteun tijdens en na de coronacrisis de noden van verenigingen en organisaties in de LGBTI-beweging en hou rekening met deze uitzonderlijke omstandigheden in de beoordeling van (evaluatie)dossiers.

4. Zorg voor een structureel toegankelijke en inclusieve hulpverlening. Realiseer de belofte uit het Vlaams regeerakkoord:

“Er zal worden ingezet op het ondersteunen van de lgbtqi+-gemeenschap, waarbij er zal gezorgd worden voor een sterke beleidsmatige en financiële verankering binnen het brede welzijnsbeleid.”

- ▶ Zorg tijdens de coronacrisis er voor dat zorg zo min mogelijk onderbroken wordt en dat de impact op de mentale en fysieke gezondheid zo klein mogelijk wordt gehouden.
- ▶ Zorg ervoor dat LGBTI-thema's mainstream zijn in de welzijns- en gezondheidssector zodat automatisch rekening wordt gehouden met noden van LGBTI-personen. Ook in de opleidingen voor deze sectoren dient er voldoende aandacht te gaan naar LGBTI-thema's.
- ▶ Geef structurele steun of professionele ondersteuning aan doelgroepgerichte initiatieven zoals opvang- en infolijn Lumi, buddywerkingen en praatgroepen.
- ▶ Onderzoek of het bestaande zorg- en welzijnsaanbod voldoet voor de noden van LGBTI-personen en verschillende intersecties.
- ▶ Zie toe op de uitvoering van een suïcidepreventiebeleid waarin LGBTI-personen als expliciete risicogroep erkend zijn.
- ▶ Blijf medische behandelingen, zoals hormoontherapie of chirurgische ingrepen, ondersteunen en maak ze toegankelijker. Erken chirurgische ingrepen als reconstructieve ingrepen en niet als esthetische, en neem ze op in het terugbetalingssysteem van de sociale zekerheid.
- ▶ Behoud en breid psychosociale hulp en ondersteuning uit voor wie daar nood aan heeft.

5. Werk aan een genderinclusieve maatschappij en ondersteun een preventieve werking in onderwijs, werk, gezin en geweld.

- ▶ Zorg voor gelijke onderwijskansen tijdens en na de coronacrisis.

- ▶ Ondersteun veiligheid en sociale verbondenheid in de schoolomgeving, bv. door het financieren van Gay-Straight Alliances in het onderwijs.
- ▶ Stimuleer scholen om een inclusief antipestbeleid te voeren met specifieke aandacht voor LGBTI-personen en dit in combinatie met het inzetten op veilige inclusieve ruimtes zoals genderinclusieve infrastructuur (bijvoorbeeld toiletten).
- ▶ In alle lerarenopleidingen moeten verplichte lessen komen waarin toekomstige leerkrachten leren hoe ze de LGBTI-acceptatie in de school kunnen vergroten.
- ▶ Ondersteun diversiteitsinitiatieven op de werkvloer.
- ▶ Maak gezinsondersteuning inclusief voor LGBTI-thema's.
- ▶ Voorkom holebi-, trans- en interseksefoob geweld.

6. Zorg voor een laagdrempelige rapportering en een betere begeleiding van slachtoffers van geweld en discriminatie.

- ▶ Installeer één interfederaal meldpunt of werk vanuit een 'één-loket-idee', zonder onderscheid tussen discriminatiegronden (seksuele geaardheid, genderexpressie, genderidentiteit) of bevoegdheden. Vermijd daarbij dat slachtoffers van discriminatie hun verhaal meerdere malen moeten doen of meermaals worden doorverwezen.
- ▶ Pak de onderrapportering van haatmisdrijven op een gecoördineerde manier aan. Zo moeten er laagdrempelige manieren zijn om aangifte te doen, moet beter worden toegezien op de toepassing van de COL13 en moet politie beter opgeleid worden.
- ▶ Zorg voor inclusieve hulp aan slachtoffers van LGBTI-fobe haatmisdrijven.
- ▶ Slachtoffers van haatmisdrijven beter begeleiden: Regionaal Installeer gespecialiseerde diensten voor slachtoffers van LGBTI-fobe haatmisdrijven. Hun medewerkers moeten opgeleid zijn omtrent LGBTI- personen en de doelgroep via outreach-activiteiten bereiken.

7. Bescherming en opvang van asielzoekers.

- ▶ Betere bescherming tegen vervolging: Voer richtlijnen in opdat de betrokken diensten bij het geloofwaardigheidsonderzoek uitgaan van zelfidentificatie. Organiseer opleidingen voor protection officers die aanvragen behandelen, zodat zij voldoende kennis hebben van de thematiek.

- ▶ **Betere opvangcondities:** Zet meer in op vroege detectie van bijzondere opvangnoden van LGBTI+- vluchtelingen. Dit o.a. via opleiding van medewerkers maar ook via structurele aanpassingen van het opvangnetwerk. Verbeter het beleid inzake kwetsbaarheid met aandacht voor de mogelijke negatieve effecten van de afbouw van het opvangnetwerk en het opvangmodel.
- ▶ Zorg ervoor dat ook tijdens de coronacrisis het recht op opvang en bescherming van asielzoekers verzekerd blijft.

8. Werk aan een actieve en duurzame internationale solidariteit met LGBTI+-personen wereldwijd.

- ▶ Tijdens de coronacrisis hebben heel wat LGBTI+-gemeenschappen nood aan dringende ondersteuning:
 - ▶ Veroordeel het aanwijzen van de LGBTI+-gemeenschap als oorzaak van de COVID-19-pandemie en het misbruiken van deze crisis om de rechten van LGBTI+-personen in te perken.
 - ▶ Biedt ondersteuning voor noodhulp verstrekt door LGBTI+-organisaties, o.a. in Centraal-Afrika.
 - ▶ Houdt bij alle ontwikkelings- en humanitaire interventies rekening met de noden van gediscrimineerde groepen, zoals LGBTI+-personen, en betrek organisaties uit deze groepen bij het ontwerp en de uitvoering van deze interventies.
 - ▶ Voorzie structurele financiering ter ondersteuning van LGBTI+-gemeenschappen in Centraal-Afrika. De huidige crisis toont aan dat ons werk essentieel is. In de komende periode zal (internationale) solidariteit met kwetsbare groepen, zoals LGBTI+-gemeenschappen, nog belangrijker zijn. Structurele financiering om dit werk te ondersteunen is noodzakelijk.
- ▶ Een structurele samenwerking met en ondersteuning van LGBTI+-organisaties:
 - ▶ Overleg met çavaria en lokale LGBTI+-belangenverdedigers opdat seksuele en genderdiversiteit op een gepast manier worden opgenomen in het buitenlands beleid. Dit wil zeggen in overeenstemming met de bestaande noden en risico's.
 - ▶ Voorzie in structurele financiering ter ondersteuning van çavaria's internationale werking om net zoals landen als Nederland, Zweden en Canada een duurzaam en kwalitatief beleid te voeren.

▶ Een LGBTI+-inclusief buitenlands beleid:

- ▶ IJver op internationale fora en in bilaterale gesprekken voor de toepassing van de Universele en Europese verdragen inzake mensenrechten. Pleit daarbij voor decriminalisering in combinatie met antidiscriminatie- en beschermingsbepalingen, en - maatregelen.
- ▶ Voorzie in kennisverwerving van het diplomatiek korps over seksuele en genderdiversiteit, bijvoorbeeld door çavaria te betrekken bij de ontwikkeling van de diplomatieke academie.
- ▶ Voer een EU-kaderbesluit in dat lidstaten verplicht om geweld op basis van seksuele oriëntatie, genderidentiteit en -expressie (SOGIESC) strafbaar te stellen.
- ▶ Oefen druk uit om de leemtes in de Europese wetgeving over antidiscriminatie op te vullen wat betreft bescherming op basis van SOGIESC. Vermeld transgender en interseks personen expliciet in Europese non-discriminatieregulering.

Wie is çavaria?

Çavaria is een beweging, een belangenorganisatie en een expertisecentrum. Çavaria is de Vlaamse koepel van meer dan 120 aangesloten verenigingen en 5 regenbooghuizen. Zij krijgen ondersteuning, inspraak en vorming aangeboden en maken samen deel uit van de holebi-, transgender- en interseksebeweging. Çavaria zet zich in voor het welzijn, gelijke rechten en gelijke kansen van holebi's, transgender en intersekse personen. Çavaria bouwt verder aan een solidaire samenleving met een brede kijk op seksuele oriëntatie, genderexpressie, genderidentiteit en seksekenmerken. ZIZO is ons online magazine, Lumi onze opvang- en infolijn en KLIQ is ons vorming- en trainingscentrum.

Çavaria is de oudste en grootste koepel in België. Onze collega's zijn RainbowHouse Brussels en Arc-en-ciel Wallonie. In 2017 vierde çavaria haar 40e verjaardag.

Çavaria is de belangenverdediger van LGBTI-personen en de Vlaamse koepelorganisatie van LGBTI-verenigingen.

www.cavaria.be

KLIQ is het vorming- en trainingscentrum van çavaria dat werkt rond gender- en seksuele diversiteit.

www.kliqvzw.be

Lumi is de opvang- en infolijn voor iedereen die vragen heeft over gender en seksuele voorkeur, van çavaria.

www.lumi.be

Online magazine over gender- en seksuele diversiteit.

www.zizomag.be

CAVARIA
OPKOMEN VOOR GENDER- EN SEKSUELE DIVERSITEIT